

Nr 84.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lån till främjande av bostadsproduktionen; given Stockholms slott den 10 februari 1928.

Under åberopande av bilagda utdrag ur statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Jakob Pettersson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Pettersson:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, sid. 356—357, anmälde jag en den 15 november 1927 dagtecknad framställning från statens byggnadsbyrå angående beredande av lån ur statens bostadslänefond. I anslutning till innehållet i denna framställning uttalade jag den uppfattningen, att,

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 1 saml. 69 häft. (Nr 84.)

såvitt för det dåvarande kunde bedömas, möjlighet borde beredas att under år 1929 genom lån ur nämnda fond lämna fortsatt ekonomiskt stöd till främjande av bostadsproduktionen. Enligt byggnadsbyråns framställning skulle emellertid för sistnämnda år icke, såsom skett under de närmast föregående åren, behöva disponeras något nytt belopp ur rusdrycksmedelsfonden utan skulle besparingar å 1928 års medel jämte till bostadslånefonden inflytande räntor och amorteringar kunna täcka behovet. Storleken av det belopp, som borde ställas till byggnadsbyråns förfogande för ändamålet, borde enligt min mening bedömas bland annat med hänsyn till utvecklingen å bostadsmarknaden. Jag förutsatte därför, att jag, sedan någon tids ytterligare erfarenhet av denna utveckling kunnat inhämtas, skulle bliva i tillfälle att förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i ämnet.

Jag anhåller nu att få till behandling upptaga ifrågavarande spørsmål.

Innan jag övergår till att i samband med de olika frågorna redogöra för innehållet i byggnadsbyråns nyssnämnda framställning den 15 november 1927, får jag i korthet erinra om de senare årens statsåtgärder på området.

Statsåtgärder
för åren
1920—1927.

I 1922 års proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen (nr 228 sid. 2) lämnades en sammanfattande översikt över de åtgärder, som från statens sida vidtagits under åren 1920 och 1921 för att genom direkt ekonomiskt stöd främja bostadsproduktionen. Motsvarande redogörelser för de därefter följande åren hava lämnats i propositionerna i ämnet för åren 1923 (nr 62 sid. 2), 1924 (nr 68 sid. 2), 1925 (nr 202 sid. 2), 1926 (nr 153 sid. 2) och 1927 (nr 107 sid. 2).

Till dessa redogörelser tillåter jag mig nu hänvisa.

1927 års
riksdagsbeslut
och kungörelse.

År 1927 medgav riksdagen (skrivelse nr 272) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, att för beredande av lån ur statens bostadslånefond finge för år 1928 disponeras dels till statens bostadslånefond inflytande räntor och amorteringar för år 1927 och dels av rusdrycksmedelsfondens tillgångar den 30 juni 1927 ytterligare så stort belopp, att detsamma tillhoppa med nämnda räntor och amorteringar uppginge till sammanlagt högst 6,000,000 kronor.

För bostadslånefondens bildande och ökning hade under åren 1920—1924 ställts till förfogande sammanlagt 55,500,000 kronor. För åren 1925, 1926 och 1927 hava sedermera ställts till förfogande för det förstnämnda året 8,000,000 kronor samt för de båda senare åren, i den mån angivna medel därtill kunnat förslå, 8,000,000, respektive 6,000,000 kronor. Det för år 1926 verkligen disponibla beloppet kom att uppgå till 6,900,000 kronor. För år 1928 har, såsom nyss nämnts, ställts till förfogande 6,000,000 kronor. För åren 1920—1928 hava sålunda gjorts disponibla för utlåning ur bostadslånefonden sammanlagt 82,400,000 kronor. Härav har emellertid en del utgjorts av amorteringar å tidigare beviljade lån ur fonden. Jämväl må nämnas, att år 1923 ett belopp av 3,000,000 kronor enligt riksdagens medgivande fick disponeras för beredande av extra statsbidrag. Beloppet, som utgick av

byggnadsskattemedel, användes till avskrivningar å lån ur bostadslånefonden, och de icke fullt 3,000,000 kronor, som sålunda tillfördes fonden, utlånades samma år på nytt. Samtliga bostadslånefondens tillgångar redovisas såsom skuld till rusdrycksmedelsfonden.

Med avseende å de för år 1928 disponibla lånemedlen hava bestämmelser meddelats i *kungörelse den 18 juni 1927 (nr 231) angående lån ur statens bostadslånefond*. Bestämmelserna ansluta sig väsentligen till föreskrifterna i 1926 års motsvarande kungörelse (nr 265), för vilkens huvudsakliga innehåll redogörelse lämnades i 1927 års proposition i ämnet (nr 107 sid. 3).

1927 års bestämmelser avvika från stadgandena i 1926 års kungörelse i sakligt hänseende därutinnan, att den vid lån ur bostadslånefonden förut medgivna räntefriheten under första kalenderåret bortfallit samt att en övre belåningsgräns fastställts för lån ur fonden. Denna gräns har satts till sjuttiofem procent eller, där fråga är om stenhus inom stads planlagda område, till åttio procent av den belånade egendomens värde.

Här må ock lämnas en översikt av de viktigare bland de föreskrifter, vilka efter dessa ändringar gälla i förevarande hänseende.

Under de första åren kunde lån ur bostadslånefonden utlämnas allenast till kommun eller under förmedling av kommun, som jämväl i senare fallet hade att ikläda sig fullt betalningsansvar för lånet. I 1925 års kungörelse (nr 296) vidtogs den ändringen, att lån till annan än kommun visserligen skulle utgå genom särskild låneförmedlare, men att såsom sådan förmedlare finge fungera icke blott kommun utan också bolag, förening eller stiftelse, som Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd. Liknande föreskrifter hava upptagits i 1926 och 1927 års kungörelser.

Vidare må lån ej, med mindre Kungl. Maj:t på synnerliga skäl lämnar tillstånd därtill, utgå för större lägenheter än om tre rum och kök eller, där fråga är om egnahemsbyggnad innehållande allenast *en* lägenhet, om fyra rum och kök.

Lån må ej överstiga femtio procent av byggnadskostnaden, tomtkostnaden däri ej inberäknad, och får — med iakttagande av nyssnämnda belåningsgräns — utgå med högst åttatusen kronor för lägenhet.

Låneförmedlare må ej av låntagare betinga sig strängare lånevillkor än som gälla i fråga om förmedlarens förbindelse mot staten. Härutinnan göres dock beträffande enskilda låneförmedlare undantag för de bidrag till förvaltningskostnader och till täckande av förluster, som förmedlaren efter Kungl. Maj:ts medgivande må kunna betinga sig av låntagaren. I intet fall må låneförmedlare av företagaren mottaga sådan säkerhet för lånet, att den sistnämnde förhindras att i skälig omfattning för byggnadsföretaget upptaga annat byggnadslån med förmånsrätt framför förmedlarens fordran.

Lån löper med fem procent ränta från lyftningsdagen och såsom amorteringslån med amortering från och med ingången av kalenderåret näst efter det, då lånet utlämnats. Amorteringen jämte fem procent ränta å oguldet lånebelopp utgöres genom en annuitet av tillhoppa sex och en halv procent.

Ansökningar om lån ställas till Kungl. Maj:t och ingivas till statens byggnadsbyrå, som har att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till fördelning av lånemedlen.

Användningen
av 1927 års
lånemedel.

Under erinran att särskilda redogörelser för användningen av tillgängliga medel för beredande av lån ur statens bostadslånefond m. m. för åren 1920—1927 varit fogade till respektive propositioner i förevarande ämne (1921 nr 357 sid. 6, 1922 nr 228 sid. 4, 1923 nr 62 sid. 3, 1924 nr 68 sid. 3, 1925 nr 202 sid. 4, 1926 nr 153 sid. 4, 1927 nr 107 sid. 4), övergår jag nu till en redogörelse för dispositionen av 1928 års lånemedel.

Vid ansökningstidens utgång den 1 november 1927 förelägo ansökningar från följande antal låneförmedlare och till följande belopp, nämligen

	Kronor
18 städer.....	2,451,810:—
5 köpingar	37,982: 75
7 landskommuner och municipalsamhällen	164,500:—
5 enskilda låneförmedlare	4,055,000:—
	eller tillhopa kronor 6,709,292: 75

I skrivelse den 15 november 1927 framlade *byggnadsbyrån* förslag till fördelning av disponibla lånemedel, vilka utgjordes dels av det för året 1928 anvisade beloppet 6,000,000 kronor, dels av uppkommen besparing å tidigare beviljade lån till ett beräknat belopp av 702,377 kronor, eller sammanlagt 6,702,377 kronor.

Rörande vissa grundsatser, som varit vägledande vid förslagens upprättande, anförde byrån i nämnda skrivelse följande:

Vid prövningen av ansökningarna och uppgörande av förslag till fördelning av tillgängliga lånemedel hade jämlikt kungörelsen den 18 juni 1927 (nr 231) hänsyn i främsta rummet tagits till den inom vederbörande kommun förefintliga bostadsbristen. Kännedom härom hade vunnits icke blott genom ansökningshandlingarna utan även genom från socialstyrelsen inhämtade uppgifter. På grund av den i § 2 av nämnda kungörelse givna föreskriften, att lånen skulle så fördelas, att därigenom särskilt främjades företag av direkt allmännyttig natur eller med anordningar, som avsåge att bereda den boende äganderätt eller annan stadigvarande rätt till bostaden, hade vid förslagens uppgörande — om man frånsågo tre mindre hyreshus med vart och ett tre lägenheter och sålunda stående på gränsen till egna hem — lån uteslutande föreslagits åt egnahemsföretag och kooperativa bostadsföretag. Med det förbättrade läge, vari bostadsfrågan kommit under det senaste året, hade det ej syntts behöfligt, att den spekulativa byggnadsverksamheten, som huvudsakligen vore inriktad på uppförande av hyreshus, bereddes lån ur statens bostadslånefond.

Med hänsyn till av 1926 års riksdag gjorda uttalanden hade byggnadsbyrån ansett sig böra föreslå en viss reduktion av de avsevärda belopp, som av enskilda låneförmedlare begärts för den kooperativa byggnadsverksamheten.

I likhet med vad som tillämpats under föregående år, hade såsom »eget hem» ansetts sådan byggnad, som utom bostad för ägaren, innehölle ytter-

ligare en lägenhet, avsedd för uthyrning. Byggnad, innehållande tre eller flera lägenheter, ävensom sådan mindre byggnad, i vilken ägaren icke skulle hava sin bostad, hade betraktats såsom hyreshus.

I överensstämmelse med de principer, som tillämpats vid fördelningen av de närmast föregående årens lånemedel, hade byggnadsbyrån vid fördelningen av 1928 års medel med hänsyn till nu rådande lägre byggnadskostnad icke ansett, att lån borde utgå med den fastställda högsta procenten av byggnadskostnaden utan att lånesumman borde kunna begränsas till omkring 35 % av nämnda kostnad.

Den 2 december 1927 lämnade Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i 1927 års kungörelse på därom gjorda och av byggnadsbyrån med utlåtanden överlämnade ansökningar följande enskilda sammanslutningar tillstånd att förmedla lån ur statens bostadslånefond av 1928 års lånemedel, nämligen föreningen Bromma trädgårdar u. p. a., hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. samt Stockholms kooperativa bostadsförening u. p. a. De villkor, som därvid uppställdes, ansluta sig i huvudsak till de villkor, som i brev den 26 mars 1926 uppställdes för omförmälda förbund vid meddelande av tillstånd för förbundet att förmedla lån ur bostadslånefonden av 1926 års lånemedel. Till sistnämnda villkor, som äro intagna å sid. 9 i propositionen nr 107 till 1927 års riksdag, ber jag här att få hänvisa.

Samma dag, den 2 december 1927, fattade Kungl. Maj:t beslut rörande byggnadsbyråns förslag till lånemedlens fördelning. Med bifall till byggnadsbyråns förslag beviljade Kungl. Maj:t sålunda genom brev nämnda dag vissa låneförmedlare lån ur statens bostadslånefond att i enlighet med bestämmelserna i nyssnämnda kungörelse utgå med högst angivna belopp, under förutsättning beträffande kommun att, därest jämlikt bestämmelserna i § 74 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad eller § 73 i förordningen av samma dag om kommunalstyrelse på landet så erfordrades, kommunen erhöle Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. Brevet innefattade tillika föreskrift om de slag av byggnadsföretag, till vilka lånen i huvudsak skulle utgå. De sålunda beviljade lånen voro följande:

Städer:

		Kronor	Kronor
Borås	för enskilda egnahemsbyggnader	63,000	
	» av bostadsbolag och bostadsförening uppförda byggnader	172,500	235,500
Eskilstuna	» enskilda egnahemsbyggnader		19,000
Eslöv	» » »		9,300
Göteborg	» » »		60,400
Halmstad	» » »	8,200	
	» av bostadsförening uppförda byggnader	30,000	38,200
Hudiksvall	» enskilda egnahemsbyggnader		31,300
Härnösand	» » »		44,100
Landskrona	» » »		21,300
Luleå	» » »	16,500	
	» » hyreshus	43,000	
	» av bostadsförening uppförd byggnad ...	50,400	109,900

		Kronor	Kronor
Lund	för av bostadsförening uppförd byggnad		31,500
Malmö	» enskilda egnahemsbyggnader	50,100	
	» av kooperativa föreningar uppförda byggnader	315,600	365,700
Norrköping	» enskilda egnahemsbyggnader	85,000	
	» av bostadsförening uppförd byggnad ...	165,000	250,000
Söderhamn	» enskild egnahemsbyggnad		9,100
Södertälje	» enskilda egnahemsbyggnader		62,000
Uppsala	» » »	47,000	
	» av bostadsförening uppförd byggnad ...	42,000	89,000
Ängelholm	» enskilda egnahemsbyggnader		13,500
		Kronor	1,389,800
Köpingar:			
Bollnäs	för enskild egnahemsbyggnad		8,000
Hässelby villastad	» » »		5,000
Nynäshamn	» » »		4,200
Storvik	» » »		5,480
Tomelilla	» enskilda egnahemsbyggnader		8,680
		Kronor	31,360
Landskommuner och municipalsamhällen:			
Almby socken	för enskilda egnahemsbyggnader		13,000
Backa	» » »		33,400
Bollnäs	» » »		23,500
Fosie	» » »		46,800
Oskarsströms municipalsamhälle	för enskilda egnahemsbyggnader		6,000
		Kronor	123,000
Enskilda låneförmedlare:			
Föreningen Bromma trädgårdar u. p. a.	för enskilda egnahemsbyggnader		57,000
Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a.			
	för kooperativa byggnadsföretag i Stockholm	1,400,000	
	» » » » Göteborg	500,000	1,900,000
Stockholms kooperativa bostadsförening u. p. a.	för kooperativa byggnadsföretag		435,000
		Kronor	2,392,000
Sammanfattning:			
		Kronor	
Städer			1,389,800
Köpingar			31,360
Landskommuner och municipalsamhällen			123,000
Enskilda låneförmedlare			2,392,000
			Summa kronor 3,936,160

Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t i brevet statens byggnadsbyrå att, efter framställning av vederbörande låneförmedlare, med iakttagande av bestämmelserna i § 2 av kungörelsen den 18 juni 1927 i särskilda fall överflytta för visst slag av byggnadsföretag beviljat lån till annat slag av byggnadsföretag.

I skrivelse den 15 november 1927 har statens byggnadsbyrå, såsom jag inledningsvis erinrat, framlagt förslag i fråga om beredande av medel för lån ur statens bostadslånefond för år 1929.

Förslag om
lånemedel för
år 1929.

I skrivelsen lämnar byrån till en början vissa uppgifter, avsedda att belysa det aktuella läget på bostadsmarknaden i städer och stadsliknande samhällen. Uppgifterna äro i huvudsak hämtade ur socialsstyrelsens bostadsstatistiska utredningar och återfinnas i Sociala meddelanden 1927 nr 12 sid. 935.

Byrån återger först en tablå över *antalet nytillkomna bostadslägenheter* i städer och stadsliknande samhällen under vart och ett av åren 1920—1926 samt under år 1913, vilket års siffror ansetts såsom en god utgångspunkt för jämförande indexberäkningar.

Med avseende å tablå, vilken här återgives, må anmärkas, att med smålägenheter avses sådana om högst två rum och kök.

	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Antal tillkomna bostadslägenheter	8,594	4,524	6,365	6,360	9,461	11,901	13,068	14,221
Indextal	100	53	74	74	110	138	152	165
Antal tillkomna smålägenheter.....	5,957	3,293	4,656	3,974	5,595	7,783	8,991	10,427
i % av samtliga	69,3	72,8	73,3	62,5	59,1	65,4	68,8	73,3
Indextal	100	55	78	67	94	131	151	175

Av tablå framgår, att byggnadsverksamheten alltsedan år 1923 varit livlig samt att den under år 1926 uppvisar en icke obetydlig stegring i förhållande till de närmast föregående åren. Anmärkas må emellertid, att ökningen gent emot år 1925 nästan uteslutande hänför sig till Stockholm, Hälsingborg, Gävle och Kiruna, under det att övriga orter tillsammans förete en produktionsminskning på 1,146 lägenheter, motsvarande 14 procent.

I fråga om de nytillkomna bostadslägenheternas procentuella *fördelning på olika storleksklasser* anför byggnadsbyrån följande.

Ökningen av det relativa antalet tillkomna smålägenheter under år 1926 (73.3 %) hänförde sig till stor del till lägenheter av kategorien 2 rum och kök, vilkas relativa antal utgjorde 34.8 procent (25.4 % år 1913). Av dessa syntes en ganska betydande del på grund av sin av dyrbar inredning, läge m. m. betingade jämförelsevis höga hyra ej få anses avsedda för eller tillgängliga för mindre bemedlade. Det relativa antalet nytillkomna lägenheter om 1 rum och kök hade likaledes stigit, nämligen från 24.0 procent år 1925 till 26.4 procent år 1926 men icke nått 1913 års siffra (30.8 %).

Av de år 1926 tillkomna 14,221 lägenheterna hade 2,831 producerats genom icke spekulativ byggnadsverksamhet. Denna hade till övervägande del (88 %) varit inriktad på produktion av smålägenheter om högst två rum och kök, enkannerligen på sådana om ett rum och kök. Av hela antalet nya lägenheter om 1 rum och kök (3,750) hade 1,488 eller 39.7 procent tillkommit genom dylik verksamhet. Särskilt i våra två största städer spelade denna stor roll för smålägenhetsproduktionen i allmänhet (32.4 % i Stockholm och 44.6 % i Göteborg).

Byggnadsbyrån återgiver härefter vissa uppgifter rörande lägenhetsproduktionen, i vad den rör den s. k. *allmännyttiga byggnadsverksamheten*.

Med termen »allmännyttig» betecknades i bostadsstatistiken sådan bostadsproduktion, som bedreves av stat, kommun, kooperativa sammanslutningar, industriföretag m. fl. och som ej fullföljde vinstsyften. Inom dylik byggnadsverksamhet hade de kooperativa företagen alltmera trätt i förgrunden. Deras andel i hela den allmännyttiga produktionen utgjorde sålunda år 1924 17.6 procent och år 1925 23.3 procent samt slutligen år 1926 69.7 procent, representerande 1,973 under året nytillkomna lägenheter.

Sin uppfattning rörande innebörden av de sålunda förebragta siffrorna i fråga om lägenhetsproduktionen sammanfattar byggnadsbyrån sålunda:

Tillgängliga uppgifter utvisade, att byggnadsverksamheten varit livlig år 1926 och i ökad omfattning inriktat sig på smålägenhetsproduktionen. Emellertid förtjänade framhållas den allmänna tendensen hos de bättre situerade klasserna att övergå från större omoderna lägenheter till mindre men bekvämare och modernare sådana. Uppgifterna om den betydande produktionen av smålägenheter, särskilt sådana om två rum och kök, vore sålunda, såsom nämnts, i och för sig något missvisande och borde ej till sin innebörd överdrivas vid bedömandet av frågan, i vad mån bostadsproduktionen varit ägnad att tillgodose de mindre bemedlades bostadsbehov.

Jämväl finge framhållas det allmänt kända förhållandet, att nya lägenheter i allmänhet betingade relativt högre hyror än äldre. Vidare syntes det ställt utom tvivel, att bostadskooperationen i våra större städer samt egnahemsbyggandet huvudsakligen varit inriktade på samt i väsentlig mån bidragit till tillgodoseendet av de mindre bemedlades bostadsbehov.

Rörande *läget på bostadsmarknaden* i våra städer har byggnadsbyrån anfört följande:

Sedan ett antal år hade socialstyrelsen hos vederbörande myndigheter i våra städer gjort förfrågan, huruvida tillgången på lägenheter vore att anse såsom »tillräcklig» — sedan år 1925 hade också termen »god» upptagits — »knapp» eller »otillräcklig».

Uppgifterna i nedanstående tablå avsåge tillgången på smålägenheter om högst 2 rum och kök vid tiden strax efter oktoberflyttningen under vart och ett av åren 1923—1927:

		Antal städer, där tillgången på smålägenheter betecknas såsom			
		god	tillräcklig	knapp	otillräcklig
<i>36 större städer.</i>					
1923		4	8	24
1924		5	10	21
1925	1	6	13	16
1926	1	6	16	13
1927	3	14	13	6
<i>69 mindre städer.</i>					
1923		36	19	14
1924		37	24	8
1925	13	34	14	8
1926	11	41	14	3
1927	9	43	15	2

De lämnade uppgifterna belyste i stora drag, huru läget på bostadsmarknaden i våra städer gradvis förbättrades. Trots denna förbättring hade emellertid ännu i oktober 1927 19 större och 17 mindre städer betecknat tillgången på smålägenheter såsom knapp eller otillräcklig.

Slutligen meddelar byggnadsbyrån vissa ur socialstyrelsens utredningar hämtade uppgifter om sådan *husvillhet*, som föranlett omhändertagande genom kommunernas försorg. Uppgifterna avse förhållandena i städer med över 10,000 invånare och hänföra sig till tiden efter oktoberflyttningen under vart och ett av åren 1923—1927.

Å r	Antal efter oktoberflyttningen i nödbostäder kvarboende		Antal städer
	familjer	personer	
1923.....	1,612	—	23
1924.....	1,549	7,305	23
1925.....	1,231	5,992	21
1926.....	708	3,695	19
1927.....	336	1,935	15

Vid bedömande av bostadstillgången borde, framhåller byggnadsbyrån, även beaktas det flerstädes rådande, på olika sätt vitsordade förhållandet att hälsovårdsmyndigheterna av hänsyn till bostadsknappheten nödgades tolerera olämpliga bostäder, som vid normal tillgång skulle utdömas.

Till ytterligare belysning av rådande bostadsförhållanden har statens byggnadsbyrå hänvisat till vad av ett stort antal kommunala myndigheter i sammanhang med under hösten 1927 ingivna ansökningar om erhållande av lån ur statens bostadslånefond anförts rörande behovet av fortsatta statliga åtgärder m. m. Av dessa uttalanden må här återgivas följande.

Drätselkammaren i Borås: Den bostadsbrist, som rådde i staden redan år 1920, förefunnes alltjämt, ehuru den minskats till sin omfattning. Vid oktoberflyttningen 1927 hade åtskilliga personer anmält sig sakna bostad. De hade visserligen sedermera lyckats tillfälligt ordna sin bostadsfråga genom bemedling av anhöriga eller på annat sätt, men någon utsikt för dem att erhålla tillräcklig och stadigvarande bostad syntes knappast föreligga. Särskilt gällde detta barnrika familjer. Åtgärder från det allmännas sida till åstadkommande av ett bättre tillstånd på bostadsmarknaden i staden vore därför fortfarande av behovet påkallade, men stadens resurser vore icke tillräckliga för ekonomiskt stödjande av erforderliga byggnadsföretag.

Drätselkammaren i Eskilstuna: Inom staden vore fortfarande bostadsbrist rådande. Sålunda vore ett flertal familjer inhysta i s. k. nödfallsbostäder eller barackbyggnader. Vidare befunno sig åtskilliga lägenheter i sådant skick, att de ur hälsovårdssynpunkt borde utdömas. Detta kunde emellertid icke ske, förrän bristen på lägenheter minskats. Någon större privat byggnadsverksamhet syntes icke heller kunna påräknas.

Drätselkammaren i Eslöv: Något utdömmande av de ganska många hälsovådliga bostäderna i staden hade ännu icke kunnat ifrågakomma. Det oaktat vore tillgången på mindre lägenheter i staden otillräcklig.

Stadsfullmäktige i Halmstad: I staden rådde brist på smålägenheter om intill tre rum och kök. På grund därav måste ett stort antal familjer i

staden fortfarande bo i nödbostäder. En fortsatt produktion av smålägenheter vore därför önskvärd.

Drätselkammaren i Malmö: Å stadens koloniområden finnes omkring 160 kolonister, vilka icke hade någon ordentlig lägenhet. I stadens provisoriska bostäder vore inlysta omkring 88 familjer. För att behovet av bostäder skulle bliva vederbörligen tillgodosett erfordrades inemot 500 nya lägenheter.

Fastighets- och länekontoret i Norrköping: Tillgången på lägenheter om intill 2 rum och kök vore fortfarande otillräcklig. Omkring 35 familjer vore inlysta i provisoriska bostäder. Därjämte finnes en del undermåliga mindre bostadslägenheter, som inom närmaste tiden komme att utsynas.

Drätselkammaren i Södertälje: Tillgången på smålägenheter inom staden vore alltjämt otillräcklig, och många av de befintliga smålägenheterna vore av dålig beskaffenhet. Ett starkt behov av produktion av goda sådana lägenheter föreläge därför.

Drätselkammaren i Uppsala: En påtaglig brist på bostadslägenheter om ett rum och kök förefunnos alltjämt. Såväl beträffande dylika lägenheter som i fråga om lägenheter om 2 rum och kök gällde, att någon bostadsproduktion icke kunde förväntas komma till stånd utan understöd från statens sida.

Angående behovet av fortsatta åtgärder från statens sida för förbättrande av läget på bostadsmarknaden har byggnadsbyrån därefter anfört huvudsakligen följande:

Liksom fallet varit år 1926 syntes visserligen bostadsmarknaden ännu ej hava fullt återhämtat sig efter krisårens svåra rubbningar, men förbättringen vore dock så påtaglig, att ett fortsatt statsingripande knappast skulle anses påkallat, om återhämtningsprocessen sådant ingripande förutan skulle ostört fortgå. Det kunde emellertid ifrågasättas, om så skulle bliva fallet. Återhämtningen i vad rörde tillgodoseendet av de mindre bemedlades bostadsbehov hade, som nämnts, till icke oväsentlig del berott på den kooperativa bostadsproduktionen och egnahemsbyggandet. Sådan bostadsproduktion vore emellertid för sitt framgångsrika bedrivande beroende av en ordnad kreditgivning. Genom statens bostadslånefond hade en sådan kreditgivning provisoriskt åstadkommits. De sakkunniga, som tillkallats för att inom socialdepartementet utreda vissa bostadskreditfrågor, hade emellertid särskilt att uppmärksamma ifrågasvarande specialspörsmål och att söka finna en stadigvarande lösning av dem. Enligt vad byggnadsbyrån inhämtat, hade dessa sakkunniga, de s. k. bostadskreditsakkunniga, i det närmaste slutfört sitt uppdrag, och deras betänkande väntades kunna avgivas i början av år 1928. Det syntes dock uteslutet, att förslag i ämnet skulle hinna föreläggas 1928 års riksdag.

Byggnadsbyrån funne därför, att i huvudsak samma skäl, som föranledde upprätthållandet under år 1928 av den provisoriska långivningen ur statens bostadslånefond i avvaktan på ett mera stadigvarande ordnande av hithörande kreditfrågor, kunde anföras till stöd för provisoriets upprätthållande under ytterligare ett år.

Över byggnadsbyråns framställning har *statskontoret* till följd av remiss avgivit utlåtande den 17 december 1927. Rörande behovet och lämpligheten av en fortsatt långivning ur statens bostadslånefond har statskontoret däri anfört följande.

Redan i sitt utlåtande den 7 januari 1927 angående anvisande av medel för fortsatt utlåning ur statens bostadslånefond under år 1928 ifrågasatte statskontoret, huruvida med hänsyn till det väsentligen förbättrade läge på bostadsmarknaden, som enligt byggnadsbyråns uttalande måste anses hava inträtt, ytterligare statsåtgärder borde för ändamålet vidtagas. När nu förslag föreläge, att den statliga långivningen på detta område skulle provisoriskt upprätthållas ännu ett år, kunde statskontoret icke underlåta att ånyo giva uttryck åt den tvekan, statskontoret hyste om nödvändigheten och lämpligheten härav.

Enligt byggnadsbyråns förmenande borde emellertid den hittillsvarande låneverksamheten icke avbrytas, förrän kreditväsendet på bostadsfrågans område, varom utredning påginge och inom kort torde vara slutförd — även om förslag i ämnet icke hunne föreläggas 1928 års riksdag — på ett mera stadigvarande sätt ordnats. Under sådana förhållanden och då den nu ifrågasatta långivningen vore påkallad endast i begränsad omfattning och icke komme att erfordra något anvisande till bostadslånefonden av nya medel från rusdrycksmedelsfonden, ville statskontoret icke motsätta sig åtgärders vidtagande för utlåningens fortsättande även under år 1929.

De statistiska uppgifter rörande bostadsproduktionen m. m., vilka statens byggnadsbyrå i sin framställning lämnat och för vilka i det föregående redogjorts, utvisa glädjande nog, att läget på bostadsmarknaden under de senaste åren och intill hösten 1927 undergått en alltjämt fortskridande förbättring. Efter sistnämnda tid torde icke hava inträffat någon väsentlig ändring i berörda hänseende.

Departements-
chefen.

Enligt vad jag från socialstyrelsen inhämtat, föreligga ännu inga definitiva siffror rörande bostadsproduktionen under år 1927. Vissa preliminära överslagsberäkningar rörande byggnadsverksamheten i de 39 största städerna giva emellertid vid handen, att antalet där tillkomna lägenheter (preliminärt något över 12,000) är större än motsvarande antal under år 1926 (11,308). Antalet nytillkomna rum och kök (eldstäder) under år 1927 uppskattas preliminärt till omkring 34,000, vilket ungefär motsvarar siffran för år 1926, vilken var 34,080. Någon förskjutning synes alltså hava ägt rum mot mindre lägenheter.

Trots den förbättring, som sålunda torde kunna konstateras, råder dock ännu, såsom framgår av byggnadsbyråns utredning, flerstädes brist på bostäder. Därtill kommer, att den byggnadsverksamhet, som under senare tid ägt rum, till en betydande del vilat på kooperativ grund eller haft till föremål uppförande av egna hem och att, då såväl bostadskooperationen som egnahemsrörelsen i hög grad äro beroende av en tillfredsställande kreditgivning, ett flertal byggen troligen icke kommit till stånd, därest icke för desamma utgått lån ur statens bostadslånefond. Motsvarande lärer förhållandet vara beträffande avhjälpande av den bostadsbrist, som ännu råder. Med hänsyn härtill och då bostadskreditsakkunniga ännu icke avgivit sitt väntade betänkande, i följd varav något förslag till slutgiltig lösning av spörsmålet om kreditgivning för kooperativa byggnadsföretag och egna hem icke kan föreläggas 1928 års riksdag, synes det mig lämpligt, att möjlighet beredes till att, därest så skulle visa sig behöfligt, även under år 1929 fortsätta den statliga långiv-

ningen på hithörande område. Jag vill framhålla, att, såsom framgår av en jämförelse mellan nyss anförda siffror angående låneansökningar och beviljade lån, vid prövning av dylika ansökningar en stark gallring sker, därvid noga tillses, att lån beviljas endast, där verkligt bostadsbehov föreligger.

Med stöd av vad jag sålunda anført biträder jag byggnadsbyråns förslag, att medel måtte ställas till förfogande för utlåning under år 1929 ur statens bostadslånefond.

Låne-
villkoren.
Byggnads-
byrån.

I fråga om lånevillkoren anser byggnadsbyrån, att bestämmelserna i 1927 års kungörelse böra gälla oförändrade allenast med de ändringar av fastställda data för låneansökningars ingivande m. m., som betingas av den framflyttade tiden för lånemedlens användning. Vad angår räntefotens storlek har byggnadsbyrån dock inskränkt sig till att i princip förorda, att densamma måtte fastställas så, att den medgäve samma förräntning, som rusdrycksmedelsfondens tillgångar vid annan placering och mot likvärdig säkerhet kunde inbringa.

Statskontoret.

I sitt utlåtande över byggnadsbyråns förslag har statskontoret, i vad förslaget avser lånevillkoren, anført, att bestämmelserna i kungörelsen den 18 juni 1927 angående lån ur statens bostadslånefond syntes kunna med ändring allenast i fråga om tiderna för låneansökningars ingivande m. m. tillsvidare vinna tillämpning och lånen sålunda allt fortfarande löpa med en ränta av fem procent.

Departements-
chefen.

I likhet med byggnadsbyrån och statskontoret anser jag anledning nu saknas att ifrågasätta ändring i grunderna för låneverksamheten. Dessa grunder torde alltså böra bibehållas oförändrade. Detta gäller enligt min mening, såvitt för närvarande kan bedömas, även i fråga om räntefoten.

Beloppet av
erforderliga
lånemedel.
Byggnads-
byrån.

Vad angår storleken av det belopp, som kan antagas bli erforderligt för utlåning under år 1929 ur statens bostadslånefond, har byggnadsbyrån uttalat sig på följande sätt:

Sådan utlåning syntes endast bli påkallad i begränsad omfattning, och något överförande till bostadslånefonden av nya medel från rusdrycksmedelsfonden syntes ej bli erforderligt. Under förutsättning att byggnadsbyråns förslag till fördelning av viss del av fondens för år 1928 disponibla medel bifölles, skulle för utlåning ur fonden återstå disponibla omkring 2,760,000 kronor. Av detta belopp kunde en del förväntas bli disponerat under år 1928. Huvuddelen av beloppet syntes dock kunna reserveras till år 1929. Emellertid syntes återstoden icke vara tillräcklig för det väntade behovet. Byrån föresloge därför, att för fortsatt utlåning ur statens bostadslånefond måtte av de till fonden i början av år 1929 inflytande räntor och amorteringar få disponeras ytterligare ett belopp av högst 2,000,000 kronor. Enligt vad byrån från statskontoret inhämtat, lämnade nämnda räntor och amorteringar tillgång till sådan utlåning.

Statskontoret.

I sitt förenämnda utlåtande den 17 december 1927 har statskontoret meddelat, att å statens bostadslånefond kunde under tiden 1—15 januari 1929 beräknas inflyta i amorteringar omkring 900,000 kronor och i räntor ungefär 3,100,000 kronor.

Såsom tidigare nämnts har Kungl. Maj:t genom brev den 2 december 1927 i enlighet med statens byggnadsbyrås förslag av de för år 1928 disponibla lånemedlen fördelat ett belopp av 3,936,160 kronor. Härefter återstod, på sätt byggnadsbyrån beräknat, ett belopp av omkring 2,760,000 kronor.

Genom senare beslut har Kungl. Maj:t av sålunda återstående disponibla medel medgivit lån å ytterligare sammanlagt 73,425 kronor. För närvarande återstå därför av nämnda medel omkring 2,687,000 kronor. På Kungl. Maj:ts prövning är vidare beroende en ansökning om bostadslån å 247,000 kronor. I händelse denna ansökning bifalles, skulle det återstående disponibla beloppet komma att utgöra omkring 2,440,000 kronor.

I likhet med byggnadsbyrån förutsätter jag, att större delen av sålunda tillgängliga lånemedel skall kunna reserveras för år 1929.

Byggnadsbyråns förslag innebär, att utöver dessa reservationer skulle för utlåning, i mån av behov, ur bostadslånefonden under år 1929 ställas till Kungl. Maj:ts förfogande 2,000,000 kronor av till fonden inflytande räntor och amorteringar. Då nämnda räntor och amorteringar enligt vad statskontoret anfört väl motsvara ett belopp av nämnda storlek, anser jag mig böra jämväl i förevarande del biträda byggnadsbyråns förslag. Liksom hittills torde bostadslånefondens samtliga tillgångar böra upptagas såsom skuld till rusdrycksmedelsfonden.

Statens byggnadsbyrå, för vilken Kungl. Maj:t den 26 september 1921 fastställt instruktion (nr 560), har under år 1927 bedrivit sin verksamhet efter i huvudsak samma riktlinjer som tidigare. Några förändringar i organisationen hava ej vidtagits.

I sin framställning har byrån ej föreslagit någon ändring med avseende å den fortsatta verksamheten. Till bestridande av kostnaderna för byråns verksamhet har för vart och ett av de senaste budgetåren ställts till förfogande ett belopp av högst 45,000 kronor.

Byggnadsbyrån har beträffande sina kostnader under budgetåret 1926—1927 lämnat en tablå, enligt vilken dessa uppgingo till följande belopp.

	2:dra halv- året 1926 kronor		1:sta halv- året 1927 kronor		Summa kronor	
Arvoden till ledamöter, sekreterare och biträden	16,347	81	16,080	—	32,427	81
Tryckningskostnader för blanketter m. m.	192	80	346	70	539	50
Postporto	171	07	154	80	325	87
Telefonavgifter	149	—	143	25	292	25
Hyra jämte värme, belysning och städning	2,550	—	1,800	—	4,350	—
Skrivmaterial	158	17	121	39	279	56
Arvoden för granskning av ritningar	1,910	—	3,605	—	5,515	—
Övriga utgifter	214	26	291	17	505	43
	21,693	11	22,542	31	44,235	42
Härtill komma kostnader för typritningar	160	59	5,382	36	5,542	95
	21,853	70	27,924	67	49,778	37
Avdragas de genom försäljning av typritningar infutna beloppen	3,113	08	1,739	67	4,852	75
utgöra alltså kostnaderna för byggnadsbyråns verksamhet under budgetåret 1926—1927	18,740	62	26,185	—	44,925	62

Departements-
chefen.

Statens bygg-
nadsbyrås
verksamhet.

Rörande behovet av medel till bestridande av kostnaderna för byråns fortsatta verksamhet har byrån anfört, att byråns arbete bland annat på grund av den förtrogenhet med sina arbetsuppgifter låneförmedlarna numera ägde något minskats och att kostnaderna för verksamheten under budgetåret 1927—1928 följaktligen kunnat nedbringas. Då kostnaderna för verksamheten under budgetåret 1928—1929 icke syntes komma att överstiga 40,000 kronor, har byrån hemställt, att sistnämnda belopp måtte för ifrågavarande ändamål ställas till byråns förfogande.

Mot denna hemställan har *statskontoret* icke haft något att erinra.

Departements-
chefen.

Någon anledning att föreslå ändring beträffande byggnadsbyråns organisation har enligt min åsikt ej förekommit.

I fråga om beloppet till bestridande av kostnaderna för byråns verksamhet under budgetåret 1928—1929 biträder jag byråns förslag i ämnet. Beloppet synes i överensstämmelse med vad hittills varit fallet och statskontoret nu tillstyrkt kunna få anvisas att utgå från det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar.

Under återopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för år 1929 må, till beredande av nya lån ur statens bostadslånefond i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder, av de till fonden inflytande amorteringarna och räntorna för år 1928 disponeras ett belopp av högst 2,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.